

ПРОСТО НАДІЯ ІЗ

Здавалося, жінка і війна із-за життєстверджуючої суті першої і смертоносної другої самою природою приречені на антагонізм. Недарма із легкого слова відомої письменниці у нас повсюдно побутує глибокозмістовний вислів: у війни – не жіноче обличчя. Втім, наперекір природі, представниці слабкої половини людства зачасти нарівні із чоловіками на своїх тендітних плечах несли тягар війни. Очевидно, любов до рідної землі і ненависть до окупантів вирівнюють чоловічу і жіночу душу. Це, зокрема, можна простежити у долі млинівчанки Надії Антонівни Куніцької (фото ліворуч), котра осінь життя зустрічає у затишку сім'ї доньки Олі і зятя Зіновія...

НА МЕЖІ ЖИТТЯ І СМЕРТІ

Вісімнадцятирічна Надія Куніцька із Маливщини у 1943 році була зв'язковою повстанського підрозділу, який дислокувався у рідному селі, а в хаті Пінковських (прізвище бабусі Надії) розташувався повстанський госпіталь. Із наближенням фронту шпиталь перемістили у Товпизин. А гітлерівці, відчуваючи свою кончину, як дресировані вівчарки, нищпорили у навколишніх селах, шукаючи «партизанен». Весняного дня 1944-го року вони натрапили на криївку в садибі Березовських у Перекалях, у якій переховувалися сім повстанців і серед них – Надія Куніцька, батько та син Спиридон і Федір Легенюки, Степан Коваль, Якуб (прізвище уже стерлося із пам'яті) та інші хлопці з Перекаля, Княгинина, Свищева, Маливщини. На щастя, у жодного з них не було зброї, відтак це врятувало їх від розстрілу. У перекальського газди Спиридона Легенюка було хіба що Євангеліє і у скрутні миті повстанці перечитували його і щиро молилися Богу.

Затриманих окупанти повели у штаб у Перекалях, який тимчасово розмістився у хаті того ж Спиридона Легенюка. Угледівши, що гітлерівці ведуть чоловіка, сина Федора та кількох знайомих і дівчину, дружина Спиридона пані Тетяна у розпачі зібралася голосити, але чоловік подав сигнал, аби вона помовчала.

Після допиту сімку затриманих, до яких долучилися Анна Пінковська (бабця Надії) і літній Лукаш Корольчук з Маливщини, у яких в садибах знайшли залишки аптеки і склад зброї, вивели із хати. Звісно, тоді усім у голову прийшла думка, що фашистські зайді збираються їх розстріляти.

- Люди, моліться! – звернувся до побратимів Спиридон Легенюк.

Повстанці та решта затриманих упали навколішки і кожен вів розмову із Богом. Жоден із ворогів нікому не завадив помолитися. Мабуть, не кожен із них за своїми переконаннями був фашистом-нелюдом, чимало у серці зберігали людяність, але змушені були підкоритися волі знавцініого фюрера, через якого потрапили у вир воєнного страхіття. Звісно, німецькі вояки належним чином оцінили молитву українських патріотів: люди, які вірять у Бога, не можуть бути бандитами-убивцями. Одне слово, молитва врятувала життя майже десятку людей.

Згодом арештованих через Свищів, де їх ще раз допитували, привели у Теслугов, а звідти потягом відправили у тюрму в Радивилів. До речі, з потяга молодь зібралася втікати, але у такому разі залишали літніх Анну Пінковську і Лукаша Корольчука на вірну смерть, бо вони не могли під час руху потяга стрибати з вагона. Отож після тривалих роздумів відмовилися від тієї затії.

У Радивиліві земляків поспіхом розділили: Надію, бабцю Анну і Лукаша Корольчука залишили в тюрмі, а решту чоловіків відправили на примусові роботи в Німеччину. Щоправда,

в останню мить дозволили усім попрощатися.

У камері, де перебувала Надія Куніцька, було семеро жінок. Згодом гітлерівці і поляки чотирьох з них розстріляли. А коли лінія фронту наблизилася до Радивилова, гітлерівці панічно втікали у напрямку Бродів, залишивши напризволяще в'язнів тюрми. Тоді якісь відчайдухи вибралася із камери і визволила усіх друзів по нещастю...

Надія з бабусяю і Лукашем Корольчуком повернулися додому. У Перекалях їх очікувала важка розмова із Тетяною Легенюк, якій принесли прикру звістку, що чоловіка і сина Федора повезли у Німеччину. У Маливщині Надію чекала ще одна болюча новина: тата Автонома мобілізували на фронт. До речі, через куций розум якогось писарчука Надія Куніцька упродовж десятиліть по батьковій пишеться Антонівною, бо на думку того ж писаря-«лінгвіста», автономно може бути тільки республіка СРСР, а, на його думку, плутати це слово вдобавок до імені і прізвища – негоже.

ЗАВДАННЯ ПІДПІЛЬНИКІВ І... НЕВОЛЯ

Після поневірянь дівчина поволі звикала до нових обставин. Невдовзі після звільнення нашого краю від фашистських загарбників, радянська влада набирала молодь із визволених регіонів на відбудову Донбасу. Чимало наших земляків тоді із чарівної зеленочубої Волині потрапили у промисловий донецький край, а дехто з них навкі поєднав із ним свою долю. Надійку обминула чаша сія – її направили на тримісячні курси бухгалтерів у Рівне, а після їх закінчення вона почала працювати у машинно-тракторній станції в Княгинині. Там її відшукали хлопці із підпілля, які передали записку з'явитися у визначений час у Лисині. Вони в нових суспільно-політичних умовах не припинили боротьбу за самостійну Українську державу. Щоправда, цього разу чинили опір уже радянському режиму.

Зустріч відбулася на лисинському хуторі.

- Ну то як будемо будувати Україну? Батько на фронті у Радянській Армії, а ти впряглася у віз советського режиму, - всерйоз чи жартома дорікнув їй один із підпільників.

- А що мала робити і куди було діватися? – спробувала боронитися дівчина.

Але жінка, котра привела Надію на явочне місце, подала непомітний знак рукою: мовляв, не виправдовуйся і менше говори.

Тоді помічнику бухгалтера МТС дали завдання: із садиби Антоніни Чуйко в Лисині потрібно принести друкарську машинку, яка закопана у землі.

Надія Куніцька, звісно, вагалася, кілька ночей сон не брав, бо ж завдання підпільників, як кажуть, було на грані життя і смерті.

А за кілька днів навколишніми селами поширювалася чутка: у Лисині в криївці неподалік церкви пострілялися хлопці, лише у Яшка Шлихти не вистачило мужності пустити собі кулю у скроню і він здався. Згодом його за всією програмою

Їх здружили табори...

використовували енкаведисти: возили селами, де він вказував хати, у яких підпільники вечеряли, ночували, де і з ким зустрічалися, хто і що їм передавав. Як наслідок – в енкаведистські застінки потрапило чимало людей із навколишніх сіл, зокрема, станична Ганна Рабинюк з Княгинина - дочка місцевого війта.

15 вересня 1944 року арештували і Надію Куніцьку, згодом перевезли у Дубенську тюрму, де в камері номер шістнадцять на трельному поверсі, під смертниками, яких тримали на четвертому, перебувала шість місяців. Там її схилили відверто зізнатися про друкарську машинку. Втім, дівчина зрозуміла, що машинка – лише примітивна зачіпка, через яку енкаведисти прагнули дізнатися про господаря, який ту машинку переховував. Мовляв, ми накриємо тебе, щоб ніхто не бачив, а ти лише покажеш садибу, де захований друкарський апарат. Як не намагалися слідчі «розкрутити» Надію, та їхні зусилля виявилися безрезультатними: вона нічого їм не сказала і на їх пропозицію не погодилася.

СНІГИ, СНІГИ НАД БІЛИМ СВІТОМ...

Не забарився і вердикт пріснопам'ятної «тройки»: п'ятнадцять років таборів і п'ять – «пораження в правах». Цікаво, що тоді засудили до різних термінів позбавлення волі 20 хлопців і чоловіків із Дядьковичів Рівненського району.

- Очевидно, у селі було багато патріотично настроєної молоді, - розмірковує Надія

МАЛІВЩИНИ

У колі рідних після Магадану

Антонівна, - але ж знайшлися іуді місцевого розливу, які ту молодь зрадили.

По дорозі до місця кінцевого призначення – Магадану ув'язнена дівчина три місяці перебувала на пересильному пункті в Києві, а звідти - дорога за тернистим маршрутом Київ-Харків-Київ-Находка-Магадан, який у сорокові роки ХХ століття здолали сотні тисяч українців.

Про перебування у таборі пані Надія розповідає неохоче. Навіть спогад через шістьдесят п'ять літ про нелюдські умови перебування цвіту української нації ятрить їй душу. Судить самі: тижнів зо три, доки збудували бараки, ув'язнені спали на землі просто неба. Згодом у бараку не було ні матраца, ні ковдри, тож спали на дерев'яних нарах. Зрештою, про табірний «комфорт» і не мріяли, бо після виснажливої каторжної праці на лісоповалі спали як убиті, адже 12 м³ деревини зрубати і порізати пилкою «баян» двом невірльницям не завжди було під силу. У разі невиконання норми доводилося «пилжучити» після зміни. Конвоїри грілися, а виснажені бранки борсалися по поясу у снігу, виконуючи соціалістичну норму, і лише тоді напівпритомні поверталися у табір.

До речі, пригадує Надія Антонівна, конвой завжди попереджав, що «шаг влево-вправо – попытка к бегству и стреляем без предупреждения». Отож, коли деякі знесилені в'язні не могли без сторонньої допомоги пересуватися і це бачили конвоїри, то пропонували приреченому відійти в сторону і там стріляли в них. Вважалося, що це була «попытка к бегству»...

ВКРАЇНУ НАШУ ХРАНИ НАМ, МАТИ...

Коли з фронту повернувся Автоном Куніцький, то був опечалений страдницькою долею донечки, і почав піклуватися про неї. Не забарився лист до високопосадовців Прикарпатського військового округу, де знаходилися справи засуджених. Звісно, фронтовик, який на війні втратив ногу, сподівався, що до голосу його батьківського серця дослухається найчествіша душа у погонах. Втім, ті ж високопосадовці пояснювали йому, що нічим не можуть допомогти, бо «тройка» звинуватила Надію у важкому злочині.

- Я і досі не знаю, із якими звинуваченнями підписувала протоколи, - зізнається Надія Антонівна, - бо червонопогонники били до нестями.

Однак клопотання батька все-таки зіграло пом'якшувальну роль: Надії Куніцькій скоротили термін ув'язнення в таборах на 5 років. А за кілька літ кончина «батька народів» Сталіна прискорила її звільнення із неволі. За більш як шість десятиліть чимало випробувань долі довелося здолати колишній невірльниці, але ніколи із душі Надії Антонівни не вивітрувався дух вірності ідеї незалежності України...

Як найціннішу духовну реліквію десятики літ пані Надія зберігає у пам'яті ось цю молитву, яка додає їй сил та енергії:

Мати Божа!

О райський цвіте!

Тебе благають

Українські діти:

Не дай в неволі

Нам пропадати,

Вкраїну нашу

Храни нам, Мати!

Де славні предки

Конали в ранах,

Не дай нащадкам

Жити в кайданах!

Дозволь нам жертву

Зібрати живо,

Вкраїну нашу

Храни нам, Діво!

Віталій ТАРАСЮК.

Сплав молодості і досвіду